

A

KOLOZSVÁRI UNITÁRIUS PAPNEVELŐ INTÉZET

ÖNKÉPZŐKÖRÉNEK TÖRTÉNETE

A XIX. SZÁZBAN.

IRTA :

BARABÁS ISTVÁN.

KIADJA AZ ÖNKÉPZŐKÖR.

KOLOZSVÁRT,
NYOMATOTT GÁMÁN JÁNOS ÖRÖKÖSÉNÉL

1901.

Rablélek az, mely nyugalomban áll . . .

Kölcsey.

I.

Történelmi előzmények

A papnevelő intézet »Önképző-kör«-ének, vagy a mint megalkulása idejében nevezték, »Olvasó társaság«-ának története nemzeti életünknek leggyászosabb korszakában, akkor kezdődik, amikor a magyarnak a hirhedt beamter üzelmekkel szemben nem volt más vigasztalója:

»Megvirrad még valaha,
Nem lesz mindig éjszaka.»

S talán nem is alakul meg egyesületünk ilyen időben, ha gyökerével nem egy szebb és dicsőbb korszakba kapaszkodik.

Ez a szép és dicső időszak a nemzeti ébredésnek és az ezt követő legendás szabadságharcnak korszaka. Egyesületünk alapító tagjai ott voltak azoknak soraiban, kik Széchenyi és Wesselényi buzdító munkásságának hatása alatt az országban először fogták kezükbe a nemzeti nyelv mívelését és fejlesztését.

Az unitárius kollegiumban már 1820—30. év óta fennálló »Olvasó és irodalmi kör«-ben* a theologus ifjak mindig tevékenyek és mint nagyobbak vezérszerepet vittek. Együtt munkálkodtak a gymnasiumi ifjúsággal abban a körben, mely nemcsak iskolánknak és felekezetünknek, hanem erdélyrészi hazánknak is méltó büszkesége volt s a mely oly országos híru íróknak adott szárnyakat, mint Kriza János, Berde Áron, Jakab Elek, Kovácsi Antal, Koronka Antal, Kővári László és mások.

Ebből a szép multu irodalmi körből vált ki a papnövédek »Olvasó társaság«-a, a mai nevén »Önképző kör«-e.

Éppen a nemzeti függetlenség évében, a nagy eszmék születése hónapjában, 1848. márczius 12-én, a hittani intézethez tartozó

* Hajós János: «A kolozsvári unitár. collegiumbéli olvasó társaság irod. mozgalmái.» Ker. Magvető XXVIII. évf. és Kozma Ferencz: „Az ifjusági olvasó és irod. kör multja.“

ifjak, gyűlést tartanak s a nagy szellemi forradalom hatása alatt Orbók Ferencz indítványára egy »Biblia olvasó társaság«-ot alapítanak.*

Az alapító tagok Orbók Ferencz, Kozma Elek, Gothárd Zsigmond, Bartalis Sándor végzett, Máthé Sándor, Varga Zsigmond, Szentgyörgyi Mózes, Kiss István és Kriza Sándor I. éves papnövendékek voltak. Az első összejövetel alkalmával mind három papjelölt, beszédet tart, szép szavakkal méltatva a pillanat fontosságát és a társulás célját.

Az elmondott beszédekből pár sor fennmaradt egy régi alapszabályzatban, a mely így hangzik: »Föllángolt kebellem adók át egymásnak jobbainkat azon dicső frigykötésnek erősségéül, mely szerint oly társulatot alakítanánk, melynek eddigi nem létezése, huzamos időközön át egyházi állomásainkra a legnagyobb és legszembetűnőbb csonkaságot okozta, oly társulatot, mely ezután minden egyházi állomásra készülő egyének képeztetését a legsikeresebben mozdítaná elő.

E végre egyesült erővel indulánk a cél felé. Összetevénk tehetségünk szerint s magas lelkesedéstől indítatva némi kevés pénzt, hogy abból s a még azután gyűlendőből minden, az egyházi szolgálat észszerű folytatására megkívántató segédkönyveket és lapokat lassan megszereznénk, minek immár is némi sikerét felmutathatjuk. « Egyuttal a tért is megjelölik, melynek határai közt mozogni fognak. »A tárgy — ugymond Orbók Ferencz megnyitó beszédében — a mindennap délutáni 2—3 óra közt tartandó gyűléseken, Biblia olvasás és magyarázat leend. E' lesz az út, ezen fogunk haladni kitűzött célunk felé, melyen ha Isten személyesen, mint hajdan az Izraelt tüzoszlopban, nem vezérlend is, de az ő jóra vezérlő szent lelke, mint hajdan az apostolokra ki lesz öntve, mely erősíteni fog a csüggedésekben, vezérleni a pálya kétes helyein.«

Szerkesztenek egy XIII cikkből álló alapszabályt is, a mi azonban az idők folyamán elveszett. A társaság megalakulása után ugyanis, nemsokára bekövetkezik a szabadságharcz. Vége van a csendes munkálkodás napjainak. A haza szent ügye fegyverbe szólítja a muzsák falai közül e társaság tagjait is. A zavaros napokban a társaság feloszlik. Jegyzőkönyvei, alapszabályai s néhány már beszerzett szakkönyvei elvesznek. A véletlen azonban az alapszabályokból egy példányt megmentett. 1878-ban akadott reá Vitális Elek theologus, Gothárd Zsigmond sztanai földbirtokosnál s közölte az »Egyházi Lap« XIII. évfolyamában. A alapszabályok még nem is voltak egészen megszerkesztve. A »rohanó« idők másfelé fordították a tagok figyelmét. A meglevő szövegből csak

az tűnik ki, hogy a fennebb említett tagokon kívül, a társaságnak volt 9 Rfrt vagyona, a mely összeg valószínűleg a tagokra kirótt 2 Rfrt fele részéből gyűlt össze.

Annál szebb világot vet, a fennmaradt pár sor, gondolkozásaikra s fényesen igazolja szabadelvü felfogásukat az alapelvek felállítása. Nem olyan §-kat akarnak felállítani, a melyek csak akadályul álljanak a szabad fejlődés elé, s nem oly szándékkal, hogy azok a körülmények szerint ne módosittassanak, sőt — a mint kijelentik — »azt akarjuk, hogy az utódok is tegyenek meg mindent, törjenek, rontsanak, építsenek, plántáljanak, de úgy, hogy reformjuk csak a társulat fennmaradását és virágzását tűzze célul.«

Minden intézkedésüket a legmesszebbmenő szabadelvűség jellemzi s még a gyűléseken való megjelenés is »kinek-kinek becsületérzetére bizatik.« Ennek a magasratörő szellemnek köszönheti ma már virágzó egyesületünk fennállását s a későbbi időben is habár nagy küzdelmek árán, de mindig megtartotta az alapítók által kitűzött irányt s oda fejlesztette önmagát, a hol az alakuló gyűlésen kívánta látni a szónok, midőn a pillanat hatása alatt eme szép szavakban fejezi ki örömét az egyesület megalapítása fölött: »Áldott légy szerencsés nap, melyen teljesedve látjuk rég óhajtott vágyainkat. Áldott légy, melyben eme szép elhatározás lepte meg szívünket, mint hajdan a szent lélek a tanítványokat, hogy ez által tegyük le a késő nemzedék számára az alapot, melyből az utókor jövő nagysága és tökéletessége fog kivirítani. Légy megáldva 1848 márczius 12-ike, hogy utódaink tisztelettel és kegyelettel emlékezzenek meg rólad, mert ekkor tört ki a szolgáltság bilincseiből a szabadság, a sötétségből a világosság, mely mindent bevilágít, hova elhatnak isteni fénysugarai. Nagy az áldozat, csekély a tehetség, mert az alap, melylyel társaságunk most már megkezdte működését, 9 frt. Ne csüggedjünk, mert jőni fognak lelkes, buzgó, a közügyekért élő s haló egyének, kik megtízszerezik, megszásszorozzák e mostani csekély alapot és akkor lesz ez egy hatalmas támaszloppá, olyanná, milyenné mi is kívánnók tenni, virágzóvá, ha volna tehetségünk. Kezdjük tehát Istennel munkánkat s rakjuk le az alapokat az emlékezet okáért, melyből társaságunk jövő nagysága fog kivirítani. A kezdet meg van, csak kitartás, békés egyetértés vezéreljen mindnyájunkat, mert célunkat el fogjuk érni.«

Egyesületünknek ebből az időből jegyzőkönyve nem maradt fenn s így az sem tudható, hogy a társaság meddig működött. Nagyon valószínű, a mint azt a gymn. ifjuság olvasó és irodalmi körének sorsa is bizonyítja, hol a jegyzőkönyvek és egyéb okmányok nagyrészt mind elvesztek,* — hogy a szabadságharcz izgal-

* Egyházi Lap XXIII. évf.

mai és az azt követő 9 - 10 év nyomasztó napjaiban — mely idő alatt egyletünk nem szerepel — a tagok elszéledésével, az egész feledésbe ment. Legalább is erre enged következtetni az a körülmény, hogy az 1859. évben újból megalakult társaság jegyzőkönyvei semmit aem tudnak egy előbb fennálló egyletről.

II.

Az önképző-kör megalakulása.

1859—60.

A szabadságharcz leveretése után mély csend honol széles e hazában. A honfiak nagy része elnémulva pihen magyar vértől megszentelt hazája porában. Mások idegen országok sötét börtöneiben várják a szabadulás napja hajnaihasadását. Legszomorubb azoknak sorsa, kik vagy nem tudtak, vagy nem is akartak elválni a mély gyászban ülő édes anyától s egy-egy, koronként megpendített allegorikus versben hallgatják szívszorongva a letiport nemzet szive dobogását. Mindenütt mély, halálos resignatióval vegyült erkölcsi satnyulás. A társulatok feloszlatásával kihalni látszott a nemzeti érzés is. Csak titkon gyülekeznek össze néha a haza sorsa fölött még kétségbe nem esett honfiak s lesik a külföldi híreket, honnan most mindent reméltek. A sajtó censura alatt nyög, a szabad véleménynyilvánítás fölött idegen zsoldos örködik. Az iskolákba is csak lassan-lassan gyülekeznek a tanulók.

Minő változás egy pár év alatt! A honnan tanítóik buzdító szavaival lelkesedve mentek a csataterre: ott most mély hallgatás fogadta!

A vezetők szomoruan ülnek székeikben s idegen tanterv szerint, hidegen őrlik le az unalmas napokat. Halálszinü zsibbadság ül a tagokon. Mihez fordulhattak hát máshoz az összejött papnövendékek, mint az emberiségnek annyi, hasonló érzelmétől megszentelt könyvéhez: a bibliához. Abban kerestek most is vigasztalást s hosszú 10 éven keresztül annak olvasása és magyarázása volt önképzésüknek egyedüli eszköze és tárgya. A hosszú, kínos éjszaka végre mégis hajnalodni kezd. Az 50-es évek végén egy-egy csillag jelen meg a nemzet életének egén. Az önbizalom kezd visszatérni minden vonalon. A hajnali üde levegő érintésére a papnövendékek közé új élet szivárog s már 1859. nov. 14-én újra tömörülnek s megalapítják a »Theologus könyvtárt, a papi, egyházi könyvek megszerzése és az ezen pályára készülő egyének teljes kiképződhetése tekintetéből.*

* Jegyzk. 1859. 1. sz.

Innen kezdődik az egyesület hiteles története. Az első ülést 1859. nov. 19-én tartják s ekkor már 27 tag írja alá nevét. Bizottságokat szerveznek a kik könyvszekrények beszerzéséről gondoskodjanak. Első teendőik a könyvtár megalapítása és berendezése. Tisztviselőket választanak, kiknek mint alapító tagoknak és hivatalnokoknak nevét itt közlöm.

Elnök: Molnár Sándor. Jegyző: Kiss Sándor. Pénztárnok: Serester Sándor. Könyvtárnok: Koronka Gábor. Gazda: Vass István.*

Az első évben mindössze csak 3 gyűlést tartanak, melyeknek tárgya a könyvtár felszerelése volt. A második évben már egy hatalmas lépést tesznek előre. Hetenként rendes gyűléseket tartanak s gazdálkodnak szellemi organumról is. A kebli lap »Egyházi Lap« nevet kap, mely czim mai nap is fennáll. Az első szám 1860. nov. 15-én jelen meg Serester Sándor szerkesztésében, ki előszavában a könyvtár megalapításának indokait s a kor szellemének követeléseit sorolja fel s majd így folytatja: »Egy ilyen nevezetes korban, melyben minden igaz magyar áldozni kész a haza oltárára, egy ilyen korban mi is, kiktől mind szellemi, mind anyagi tehetségeinkre sokat várni nem lehet, — alapítók meg az »Egyházi Könyvtár« nevet viselő s jelenleg már fennálló könyvtárt, hogy ezáltal is egygyel több eszköz legyen birtokunkban, mely által magunkat a haza igényeinek megfelelőleg képezhessük, tökéletesíthessük.«

»S mint minden más ilyennemű társulatoknál, úgy itt is szükségesnek látta a társaság »Egyházi Lap« czim alatt egy lapot szerkeszteni, a melynek tárgyai lennének mindennemű egyházi beszédek, akár saját munkák, akár idegen nyelvekből fordítottak, egyházi énekek stb. És mi a czélja az »Egyházi könyvtár« megalapításának? avagy nem az-e, hogy az egyházi pályánk folytatására vezérlő eszmékkal és szent igazságokkal bővelkedő könyvekből állván, azokból pályánk biztos és könnyű folytatására útmutatásokat s a vallásos kérdésekben felvilágosításokat adjon? Valójában az! És kérhetném tovább, hogy mi módon nyerhetünk az egyházi pályára legkönnyebben bizonyos gyakorlottságot és otthonosságot? Bizonyosan nem másképpen, mintha az e tárgyra tartozó könyveket olvassuk szüntelen, s főkép pedig az által, ha az olvasott eszmék szerint, saját meggyőződésünk és hitelveink szerint akármilyen tárgyú és alkalmu beszédeknek írását mentől gyakrabban megkísértjük és azokat, melyek belátásunk szerint sikerültek, azokat többszöri átolvasás és jobbitgatások után, mintegy emlék gyanánt eltesszük magunknak, hogy majd annak hasznát vehessük, vagy pedig egy e végre szánt lapban átadjuk a nyilvánosságnak

* Jegyzk. 1859. 1., 2., 3. sz.

»A kik talán önmaguk iránti bizalmatlanságból tartózkodnának e lapba cikkeket írni, azokat ne rettentse vissza az esetleges gyakorlatlanság érzete, mert itt csak egy kisebb körben mozgó önképzésről lévén szó, a hibákat nem gáncsolni, hanem jó akarattal javítani akarjuk. Én tehát azon édes reménységgel nyítom meg e lap első számát, hogy hő pártolástok által meg fog felelni a célnak, a mely végett megindított. Legyetek munkások hát abban, hogy azon kis forrás, a mely most egyszerre nem képes többek lelki szomját kielégíteni, gyarapodjék időről-időre, hogy mint kiapadhatatlan forrás, legyen egykor képes mindazok szomját kioltani, vagy legalább némileg csillapítani, a kik a tudománynak rögös utjain hozzája, mint szent zarándokok elvándorolni óhajtanak.«

Ebbe az időbe — sőt egészen a 70-es évekig — eső lapoknak tartalma rendszeren a gyakorlati lelkészet köréba vágó esketési, keresztelési és urvacsorai agendák és egyházi beszédek és imák s csak később jelennek meg önálló tanulmányon alapuló értekezések s azok nyomán birálatok és költemények.

Pénzügyi helyzetükhöz képest szaklapokat is rendelnek. Első megrendelt folyóiratuk a »Sárospataki Füzetek«.*

A könyvtárt vásárlás utján folyton szaporítják s már a második évben mintegy 50 kötet munka van az egylet birtokában. Jóakaróik sem feledkeztek mög róluk, részint pénz-, részint könyvadományokkal mindig segítették, buzdították.

Az első könyvadomány, miről jegyzőkönyveink megemlékeznek, Ferencz József paptanárnak Gróf Széchenyi István felett az unitár. templomban mondott beszéde, ki azóta minden évben megújuló ajándékaival örök hálaóra kötelezte egyletünket.

III

1860—1870.

A társaság eddig részint anyagi helyzete, részint pedig a kezdet nehézségei miatt csak szűk határok között mozgott. Tulajdonképpen önképzésről itt még nem lehetett szó, mivel a könyvtár gyarapítása és egy néhány szaklap beszerzése a társaság erejét teljesen felemésztette. Az 1861. évben azonban már szélesebb alapra fekteti az egylet munkásságát. Mint szónoklattel foglalkozó emberek csakhamar belátták, hogy egyes jelesebb beszédeknek és költeményeknek előadásával mennyire fejleszthetik irányukat és előadó képességüket.

* Jegyzk. 1860. 13. p.

Ennek alapján hozzák azt a határozatot, hogy »ezek utáni a Theologusok társasági gyűlésekben is szavallások történjenek, de csakis egyházi színezetű és tartalmu beszédek és versek.*

Nemsokára gyász éri a társaságot, Barabás Imre alapító tag elhunytával, ki felett az emlékbeszédet Szilágyi Ferencz, a társaságnak, akkori időben, egyik legmunkásabb tagja tartja. Ebből az alkalomból hozza a társaság azt a határozatot, hogy ilyen s hasonló esetek alkalmával elmondandó beszédek megörökítésére »Beszédtár« szerkesztessék

Ugy látszik azonban, hogy ez a határozat nem hajtatott végre, mert a jegyzőkönyvek sehol sem tesznek említést a füzet beszerzéséről s így az elhunyt pályatársak felett mondott beszédek az idők folyamán elvesztek és csak az »Egyházi Lap«-ba, vagy a gymnasiumi ifjuság »Emléktárak« czimű gyűjteményébe beadott dolgozatokból maradt fenn néhány példány. A következő években mind közelebb és közelebb jut a társaság a teljes kialakuláshoz. A mellett, hogy a könyvtárt minden évben gyarapítják, jövedelmükhöz mértén pár munkával, jutalomtárgyak kitűzésével is igyekeznek a tagokban a munkakedvet felébreszteni. A legelső díjat Pap György theologus, a »Summa Universae« kéziratának egy kötetét tűzi esketési agenda írására.** E könyvet Molnár Miklós papnöv. nyerte.***

A tagsági díjak beszédése, ugy látszik, mindig csak kellemetlenséggel járt s jegyzőkönyveink lépten-nyomon panaszkodnak, hogy a sok hátralék miatt — mivel tőkepenzük nincsen — a társaság nem tud kellőképpen haladni. E miatt 1864-ben egy határozatot kénytelen hozni a társaság, hogy a »talán megilletődött szivü restansok« kötelességeiknek eleget tegyenek.****

A felszólítás nem nagyon hathatta meg a tagokat, mert bár ez évben a tagok száma 37, mégis sok 22 o. é. frttal zárnak s abból is 14 o. é. frt. hátralék.

Mindezen körülményeknek daczára is a társaság szépen halad a fejlődés útján, A társaság czimét is — a mely eddig hol »Theologiai könyvtár«, »Olvasó társaság«, »Könyvtár-társaság«, hol meg »Theologiai Társulat«, »Theologusok társasága«, vagy »Theologusok olvasó egylete« név alatt szerepelt — szabályozzák. 1864. szept. 10-én veszi fel a társulat »Theologiai önképzőköri egylet« czimet.*****

* Jegyzk. 1861. 5. p.

** Jegyzk. 1863. 12. p.

*** Jegyzk. 1863. 22. p.

**** Jegyzk. 1864. 41. p.

***** Jegyzk. 1864. 5. p.

Az »Olvasó társaság« és »Önképző-kör« még most két külön álló társulat s míg az olvasó társaságnak az intézet minden hallgatója kötelezett tagja, addig az önképző-körbe való belépés kinek-kinek szabad tetszésére bízott. Az az intézkedés, hogy a könyvtár tagjai az önképzőkörbe is kötelesek belépni, csak későbbi időben tétetik.

Az önképzőkör a társaságnak csak fiókja s először alig 3—4 tagja van, kik magasabb önképzés után vágyódva, a társaság kebelében külön szövetkezetet alakítanak. E lépésük indoklásául felhozzák, hogy »Európa theologusai s úgy minden tudósok ma vallási eszmék és elvek kitisztázási mezején, mint vivó leventék, egymással küzdenek az ész fegyverével s nemsokára küzdenek a nagy elmék s ki talpraesetebb igazságot, tisztább hitczikkeket állít elő, az lesz a kor hőse s végre győztes is. Mi is, ha szabad annak nevezni magunkat, e tábor rekrutái vagyunk s hogy bár egy vagy kettő is közülünk oda képezhetné magát, hogy ellenünkkel megküzdhessen és babért arathasson, határoztuk, hogy alakítsunk egy theologiai önképző együletet.«

Az egylet programjába a rendes szaválásokon kívül felveszik a beszédek szabatos elmondását, bibliai helyek felolvasását, megtanítását és az írásbeli dolgozatok elbírálását is.

Ez irányban a működést az önképző-kör mint ilyen 1865—66. évben kezdi meg.

Mindeddig az egyletnek még nem volt alapszabálya, a minnek hiánya a fejlődés menetén nagyon is érezhetővé vált. S miután a tagok fegyelmezése törvények nélkül lehetetlen volt, Kelemen Albert indítványára 1867 ben egy bizottságot küldenek ki javaslattételre.*

A bizottság deczember hónapban benyújtja javaslatát, mely szerint az *egylet célja* általában: »*theologiai művelődés eszközeinek megszerzése és a theologiai önképzés.*«

»Részszerint pedig:

»1. Magyar, sőt akár idegen nyelven irt szabad szellemű szakkönyvek szerzése és azoknak — a szabályok értelmében — közös használata.«

»2. Theologiai ismeret növelése és tisztázása, a megszerzett könyvek olvasása, közös értekezés, eszmecsere, sőt vitatkozás által.«

»3. A theologiai tudományok bármely ágába vágó dolgozatok készítése, fordítása idegen nyelvből.«

»4. Az ész kimivelése és ismeretszerzés mellett erkölcsös élet s mély vallásosság megszilárdítása.«

»5. Szóval méltónak lenni a *theologus nevezetre.*«

* Jegyzk. 1867. 10. p.

»Ezekből következik, hogy mindannak, a mi a keresztény erkölcsiséget veszélyeztetné — egyletünkben nincs helye.«*

E néhány irányelv alapján szerkesztetett meg aztán az első alapszabályzat, a mely azóta számos módosításon ment át. Valószínűleg ez volt az egyletnek első alapszabálya, mert mint a bevezetésben mondják: »mi nem tudunk semmit arról, hogy előbb is lettek volna törvényeink, sőt még sohase is láttuk azokat**

Nem is lehetett semmiféle törvényük, erre mutat az a körülmény is, hogy a szabályokat csak az eddig hozott jkvi elvi határozatokból állították össze.

Pár éven át csendesen halad az egylet megkezdett útján. A jövedelem nagy részét könyvvásárlásra és szaklapok előfizetésére fordítja. A »Prot. Egyh. és Isk. Lap«-nak kezdettől fogva előfizetője. Két fontos mozzanat említendő még a 60-as évek multjából.

Az egyik a rendes vitatkozó gyűlések behozatala,*** a mi az önképzőkör munkakörében ma is igen fontos helyet tölt be, és a másik az egylet jóltevőinek örökös tiszteletbeli tagokká választása. Első tiszteletbeli tagok: Kriza János püspök, Ferencz József és Simén Domokos theologiai tanárok, kik többrendbeli pénz- és könyvadományokkal s jóindulatu utmutatásaikkal járultak hozzá az egylet anyagi és erkölcsi felvirágoztatásához.****

IV.

1860—1870.

A 70-es évek egyletünk történetében a legtartalmasabbak, egészen a legujabb időkig. Ez években föllendült protestáns irodalmi munkásság egyletünkre is jótékony hatással van. A betük közelebb hozzák a különböző felekezetek tagjait is. Ferencz Józsefnek, Simén Domokosnak, dr Ballagi Mórnak s a prot. irodalom több más művelőinek karöltve kifejtett munkássága és barátságos érintkezése az ifjuságra is élénkítő befolyást gyakorol.

Egyletünk is egészen átalakúl az új idők szellemének hatása alatt. A mellett, hogy a könyvtárt folytonosan gyarapítja s pályamunkák és felolvasások kidolgozásával, igen szép irodalmi munkásságot fejt ki, a vidékre is kiterjed figyelme s több unitár. székelyfalu önképző-körével összeköttetésbe lép. Így a siménfalvi önképzőkörrel, de a viszony ismeretlen okokból pár levélváltás után megszakad.*****

* L. Alapszabályok I. r. 1867—68.

** Alapszabályok. Bevezetés.

*** Jegyzkv. 1868. 37. p.

**** Jegyzk. 1868. 31. p.

***** Jegyzk. 1872. 83 p.

Ennél sokkal fontosabb együletünk életében a pesti ev. ref. theol. önképző-körrel folytatott levelezése, mely ékesen bizonyítja, hogy csekély anyagi erejével is mindig igyekezett lépést tartani a haladással s készséggel karolt fel minden eszmét, mely a tagok mivelődését és szellemi látókörüknek kiszélesítését munkálta.

A pesti ev. ref. theol. önképző-kör 1874. január 25-ről keltezve egy meleg hangú levélben keresi fel együletünket egy »Prot. theol. közlöny« felállítására ügyében. A kérdés a körül forgott, hogyan lehetne e közlönyt a hazai protestans theologiai ifjuságnak felekezeti különbség nélkül való bevonásával megindítani. A pestiek javaslata szerint a lap tartalmát »általában a vallás és egyház s közelebbről a hazai theol. ifjuság ügyére vonatkozó fejtegetések, eszmecserék képeznék«. Minthogy a lap egyik főcélja éppen az volna, hogy a theol. intézetek ifjúságát egymáshoz közelebb hozza s egymással megismertesse: állandó rovat lenne nyitandó az egyes theol. önképzőtársulatoktól vagy theol. ifjusági testületektől beérkezett tudósítások és közlések számára

Hozna továbbá cikkeket egyes homiletikai kérdésekről, ugy szintén az ifjuságot érdeklő indítványokat, könyvismertetéseket és vegyeseket.«

»A lap minden hónapban egyszer, tehát az egész év folyamán tizszer jelennék meg, két-három ívnyi tartalommal, kis füzet alakjában, évi 2 frt 50 kr. előfizetési ár mellett.«

A dolog pénzügyi oldalára nézve ugy számítanak, hogy az összes hazai theol. ifjuság létszámát 340-re teszik s ha ezen létszám felénél kevesebb fizetne is elő, így is az előfizetési pénz 2 frt 50 kr.-jával éppen 400 frtot tenne, melyből egy szám kiállítási költségére 40 frt esik, mely összeg éppen elég lesz.

»A lap szerkesztésével a debreczeni önképző társulat volna megbízandó.« A levelet testvéries indulatuk és hazafiui üdvözetük mellett Szócs Farkas elnök és Lévy Lajos főjegyző irták alá

Együletünk rokonszenvvel fogadja a pestiek felszólítását s a dolog érdemére nézve 1874. decz 10-ről keltezett s Sándor Gelgely elnök és Boros György jegyző aláírásával így válaszol:

»Mi is szívvvel, lélekkel pártoljuk s rajta vagyunk egy ily lap megindításán, daczára annak, hogy a többi magyarhoni theol. önképző társulat nem nyújt segédkezet, de hogy minő módon érhető el a cél csak részben is, ez előttünk is a kérdések kérdése.« »Véleményünk szerint, ha egy ívnyi lapot adnánk ki havonként, legkevésbé sem vezetne célunkhoz, mert vajmi keveset mutathatnánk fel ennek hasábjain működésünkről, társulataink történeti mozzanatairól. Egy szóval mi a lap egy ívnyi kiadását semmiképpen nem tartjuk célra vezetőnek Hogy 2 - 3 ívnyi tar-

talommal jelenjen meg, abba édes-örömet belenyugszunk s tőlünk telhetőleg szellemileg és anyagilag most is támogatni ígérjük.«

A szép reményekre jogosító közlöny már már a megvalósulás stadiumába lépett, mikor a pestiek egy későbbi levélben arról a szomorú tapasztalatról értesítik egyletünket, hogy részint anyagi kiadások, részint a lap kiadásával és szerkesztésével megbizandó önképző-körnek kiszemelésénél felmerült vélemény különbségek miatt az ügy egyelőre lekerül napirendről.*

Igy állván a dolog, az érintkezés itt is, egy pár levélváltás után, félbeszakad.

A 70-es évek prot-irodalmi termékeiből s különösen a »Prot Egylet« kiadványaiból beszerzett munkákon kívül, -- melyek különben könyvtárunknak ma is legértékesebb részei — egyletünk angol unitárius hitrokonaink szives adományaiból is igen sok ajándékot kap.

Az első könyvet Carpenter Mari küldi Kovács János tanár útján 1878-ban.** »Az angol Unitárius Társulat« Channing »Memoires« czimű munkát küldi meg, Boros György theol. tanár útján. Ajándékoztak még Chalmers bostoni lelkész, Lewesné, a híres író: »Goethe élete«, James Clarke: »Channing összes művei« stb. Az önképző kör azonban még ezen örvendetes gyarapodás után is mindig küzd az anyagi kérdéssel. Időközben a papnövénydékek számának apadásával a tagsági díjak is nagyon kevés összeget adnak. Ez a kérdés sok aggodalmat okozott az egyletnek, míg végre úgy segítettek a dolgon, hogy az isk. igazgatóság útján kérelmet nyujtanak be az E. K. Tanácshoz, hogy a majálisi jövedelemből egyletünket jogosan megillető rész, adassék pénztára számára.

Az E. K. Tanács helyet ad a kérésnek és a majálisi jövedelemnek 2/5 részét, mint osztalékot, az egylet részére kiadni határozza s ezzel az anyagi kérdések súlyát részben leveszi a tagok válláról.***

Az 1867—68. évben szerkesztett alapszabályok — miután az egylet a fejlődés menetén sok olyan irányú intézkedést tett, melyeknek az említett törvények nem feleltek meg — módosításra szorúl.

Az alapszabályokat 1878-ban, tehát 10 év után revideálják a követelményeknek megfelelően, a mi azonban csak 1884. aug. 28-án nyer E. K. T.-i megerősítést.

* Jegyzk. 1874. 104. p.

** Jegyzk. 1878. 20 p.

*** Jegyzk. 1877. 97. p.

Ugyanezen évben az egyesület Ferencz József püspök indítványára védnököt is választ, a ki őt a felsőbb forumok előtt képviselje, Derzsi József személyében.*

S ezzel a lépéssel a szervezkedés véglegesen befejeztetik. Most már teljesen megalakulva, anyagilag megerősödve, védnök vezetése alatt tartatnak a gyűlések. A könyvtár ekkor már 624 drbból áll, melyek között különösen Simén Domokos adományából — kinek elhúnytáról egy szép ünnepélylyel emlékszik meg az egyesület s temetésén is képviselteti magát** — igen értékes munkák vannak.

Jeles szokás volt ebben az időben, hogy évközben állomásaikra távozott kollegájukait a beköszöntés napján táviratban üdvözölték. Ebben az évtizedben még csak annyi változás van az egyesület életében, hogy távozó védnökük helyébe az igazgatóság Péterfi Dénest nevezi ki.***

S ezzel egy igen munkás és eredményes ciklusa az egyesület történetének befejeződik.

V.

1880—1890.

A mi már most a 80-as évek történetét illeti, habár a tagok fokozatos apadásával a munkásság szűkebb határok közé szorul is — csak elismeréssel szólhatunk. S mert kevesen voltak aránylag a tagok az előbbi évekéihez képest, a buzgóság, melylyel egyesületünk felvirágoztatásán fáradoztak, annál dicsérendőbb. Mindjárt 1881-ben önképző-körünk új védnököt kap Boros György theol. tanár személyében, kinek szakszerű vezetése alatt már 20 év óta nagy átalakuláson ment át.

Nemes és díjas versenyszavakat jutalmazásával, szakszerű felolvasások tartásával s pályamunkák kitűzésével egész új irányt ad önképző körünk fejlődésének. S épen ezen buzdító szavaknak köszöni egyesületünk ma már tekintélyes összegre nőtt úgynevezett »Pályadíj alap«-jának születését is. Erről külön kell szólanom

»Az 1887 - 88 ik évi theológusok által tett pálya-alap.«

Az egyesületi tagok számának apadásával belátták elődeink, hogy pályamunkák jutalmazását az egyesület a maga pénztárából nem fedezheti. Sokáig töprengenek, hogy miképpen lehetne egy alapot összehozni, melynek jövedelméből a jelesebb dolgozatok megjutalmaztatnának. A kérdést végre úgy oldják meg, hogy Gvidó Béla papnövendék, ma küküllő-köri esperes és dicső-szent-mártoni lelkész indítványára 1886. márczius 16-án a gyűlés elhatározza, hogy közös adokozás útján teremtsenek egy alapot.

Az alap összehozása csak 1887—88-ban történik. A gyűlés egy 4-es bizottságot küld ki Lőrinczi István elnöklete alatt Gyöngyösi Lajos, Fekete Domokos és Nagy Sándor egyl. tagok személyében, kiknek az alapszabályaikról tett javaslatát a közgyűlés 1887—88-ik évi november 7-én tartott ülésében elfogadja a következő szövegezéssel:

„1. Önkéntes adakozásra szállittatnak a papnövendékek és papjelöltek.

2. Egyesületünk is mellékes jövedelmeiből havonként járuljon az alap gyarapításához

Megjegyzendő, hogy az 1. pont alatt jelzetre legcélszerűbb a havonkénti gyűjtés.

3. A begyűlt összeg takarékpénztárba helyezendő el kamatozás végett. Kamatai a tőkéhez csatolandók, míg az alap 300 frtra növekedett. Az ezután következő évi kamatjának $\frac{5}{6}$ -da mindig pályázatra tüzendő ki, $\frac{1}{6}$ -da pedig minden évben csatoltassék a tőkéhez.

4. A pályázatok csak a theologiai és philosophiai tanulmányok köréből tűzhetők ki. A kitűzés ideje szeptember.

5. Pályatétek meghatározásánál a főiskolai könyvtár kiadatlan vagy kevésbé ismert forrásai kidolgoztatá a különösen szem előtt tartandó, hogy a növendékek önálló tudományos kutatás és feldolgozáshoz szoktattassanak.“

Az első gyűjtés eredménye 36 frt 94 kr. volt. Azóta a tagok önkéntes adományából az alap már 791 kor. 72 f.-re szaporodott. Az alapszabályok értelmében az első díj 1898—99. isk. évben tűzetett ki »Jézus tanításai példázatokban« czimű biblia tanulmányra 10 frt.-ban s éppen e sorok írója volt a szerencsés, a ki abban legelőször részesült.

Az első megjutalmazott dolgozatnál a birálat az alapnak főbb vonásokban feltüntetett ismertetésével, teljes szövegében közölte az 1889—90. évi »Értesítő«-ben.

Fogadják nemesen gondolkozó elődeink gondos előrelátásukért e helyen az egyesület hálás köszönetét! Nemesebb célra nem tehették volna össze megtakarított filléreiket.

Ezen időszak különben a csendes munkásság korszaka. A tagok, mint eddig úgy most is részt vesznek a gymnasiumi ifjuság gyűlésein, s azokat vezetik, irányítják.

Akönyvtárt évről-évre gyarapítják s 1887-ben már 700 drb. könyv van az egyesület birtokában. Az ifjuság által rendezett mindennemű ünnepélyben részint mint könyörgők, részint mint szavalók és szónokok közreműködnek. Az »Egyházi Lap« ban több tartalmas egyházi dolgozat, bibliai tanulmányok, költemények, egyházi szemlék, papok és papnövendékek külső és belső életére vonatkozó kérdések fejtegetése s számos angol és német nyelvből fordított imák és kisebb értekezések őrzik a tagoknak ez évtized alatt kifejtett munkásságának emlékét.

A 90-es évek legsúlyosabb napjai egyleti életünknek. A tagok száma ijesztőleg megapad s e miatt még a folyó kiadások sem fedezhetők a tagsági díjakból s így az egylet sokszor kénytelen tökéjéhez nyulni. Ide járul a theologusok és gymnasiumi ifjuság között már régóta lappangó egyenetlenkedés, melynek eredménye később a két önképző-kör teljes elválása. A külső támadások és sorvasztó szegénység ellenére az egylet mégis szép munkásságot fejt ki. Könyveket ugyan nem vásárolhatnak, mert az évi csekély bevételeket a szavalatok és pályamunkák jutalmazása nagyrészen fölemésztí, de azért a könyvtár mégis minden évben szaporodik pár jóltevőnk adományából. Azon határozattal, hogy az évi munka-anyagot osztályozzák, új irányt adnak az egylet munkásságának. 1894—95-ik évben ugyanis az az intézkedés tétetik, hogy a tevékenység ébresztése és a feldolgozandó anyagnak könnyebb áttekinthetése céljából »felváltva legyen ezután szavalmati, vitatkozó és felolvasó ülés.«*

Ez az új munkabeosztás egyfelől bizonyos rendszert hozott be, melynek alapján egyöntetűen több irányban képezhették magukat. másfelől meg a tagok munkakedvét is fokozta és a tárgyak változtatásával az érdeklődést felkeltette. Az ifjuság közti surlódás és azt követő szakadás az egyletet a teljesen önálló munkásság terére viszi.

Mint ilyen rendez az önképző-kör Dávid Ferencz halálának évfordulóján egy igen szép ünnepélyt 1894. nov. 14-én. Az »Egyházi Lap« alkalmi száma, melybe a tagok irtak emléksorokat; s Boros György védnöknek Dávid Ferenc: »Egy és ő magától való felséges Isten« czimű munkájáról tartott felolvasása és Murányi F. Sándornak: »Dávid Ferencz emléke« czimű ódája voltak tárgyai az ünnepélynek.

Ebben az évben teszi Murányi Farkas Sándor 1000 frt.-os alapítványát, a mi ha nem is szorosán az önképző-kört érdekli, de az a körülmény, hogy a nemes szívű adományozó alapítványát éppen az önképző-körben felmutatott munkásság megjutalmazására adja, méltóvá teszi arra, hogy a nagybecsű alapítvány egyletünk történelmében is megemlítettessék.

Az alapítvány czime: »Murányi Farkas Sándor és neje Bányai Ágnes alapítványa egy lelkeszi szigorlatot tett s már lelkeszé ki-nevezett szegény unitárius ifju részére «

* Jegyzk. 1894. 1. p.

Az alapítvánnyal a nemeslelkű alapító, míg egyrésztől örök hálára kötelezte az intézet hallgatóit, addig másrésztől fényes elégtételt szolgáltatott törekvéseinknek. Az alapítvány 1894. decz. 6-án kelt.

Nekünk kétszeresen becses a szeretetnek eme szép megnyilatkozása, mely szegény egyletünket és intézetünket egy szegény embertől, világi résztől érte. Egy küzdelmes élet verejtékének gyümölcsét adta nekünk hajlott korában. Szép áldozat, melynek *önmagában* van értéke.

A valláshoz mélyen ragaszkodó, az iskola iránti hálás megemlékezésnek gyümölcse ez.

De hadd beszéljen ő maga azokban a szép sorokban, melyekkel alapító levelét megnyitja:

„Megemlékezvén arról, hogy egykor, mint szegény szülők elhagyott gyermeke, mennyi küzdelem, nyomor és nélkülözés között tanultam annyit is a mennyit tanultam és hogy ezen kevés tanulásaimnak is alapját nekem örökké kedves emlékű koloszvári Unitárius Kollegiumunkban nyertem, ezen most említett főiskolánkban alapítványt teszek egy olyan vagyontalan, szegény unitárius ifju részére, a ki a lelkeszi pályára készülvén, a lelkeszi szigorlatot nemcsak letette, de a kinevezési okirattal kezében, készül ecclésiájába pályáját s az életet megkezdeni.

Hogy tehát egy ilyen, az életbe minden anyagi segedelem nélkül kilépő ifju lelkesznek a kezdet nehézségeit legalább némileg megkönnyítsen, 1000 frtot, irván Egy ezer forintnyi alapítványt teszek, hogy annak évi kamatjából, szent hivatásához első szükségletét; palástját, Bibliáját és Imakönyvét beszerezhesse.

Kevés igaz, mert nem busás jövedelmeim feleslegéből, hanem tisztviselői csekély fizetésem s másnemű munkásságomnak egy negyed század alatt megtakarított s öregségemre félretett filléreiből gyűlt össze, s így mindene az áldozónak, de egyházam, vallásom iránti végtelen szeretetemből kedvesen, örömmel hozom meg áldozatom, abban a reményben, azzal az erős unitárius hittel, hogy tán lesznek magasabb állásu, tehetősebb hitrokonaim között, a kik a többől többet áldozván, példámat követni fogják.“

Az alapítvány kamatai, az alapító kívánsága szerint, 1896 óta minden évben kiadatnak az önképző-kör szorgalmasabb és tanulmányaikat bevégzett tagjainak.

A nemes szívű, ideális lelkű adományozót egyletünk 1898—99. év február 21-én tartott ülésében örökös tiszteletbeli tagjának választja,* miről egy levélben értesíti. A levél éppen, mint válaszában mondja, születése napján érkezett hozzá. A hálás szeretet e megnyilatkozására egy gyönyörű levélben válaszol és a többek közt azt mondja:

»Az a tudat, hogy abban a főiskolában, a hol én egykor (1854—56) annyi nyomorral küzdöttem, van *egy ifjusági kör*, mely

* Jegyzk. 1878. 97. p.

** Jegyzk. 1873. 53. p.

*** Jegyzk. 1879. 19.

emlékemet késő időkben is kegyelettel fogja megőrizni, és annak az elgondolása, hogy minden évben lesz egy szegény ifju, ki szent hivatását az én csekély áldozatom filléreivel kezdi meg, ajkán egy »Isten áldja meg«-gel adózva emlékemnek, bizony mondom meg-aranyozza hanyatló életem napjának végsugarait s hihetővé teszi előttem a halhatatlanságot, mert a *jó cselekedet* élni fog örökké.«**

Éljen is emléke örökké!

Neve ott van Kriza János, Ferencz József, Simén Domokos, Boros Györgyói mellett, kiket mint egyletünk jóltevőit, örökös tiszteletbeli tagokká avatott a hálás szeretet.

A millennaris évben egyletünk is megüli hazánk fennállásának ünnepét, nyilvános ünnepélyben gazdag, tartalmas programmal. Ugyanazon isk. év október 11-én szintén szép nyilvános ünnepélylyel emlékszik meg a nagy ámérikai apostolról, Channingről.

1897—98. évben szintén egy nyilvános gyűlésben üli meg Enyedi György hirneves unitárius theologus és püspök halálának 300. évfordulóját.

A XIX. százak utolsó évéhez érkeztünk. Számban ugyan kevesen, de soha nem lankadó erővel dolgoznak a tagok az egylet felvirágoztatásán. Ez az év, mint a többi, a munkásság éve volt. Ez évi történetéből egyletünk kiemelkedő mozzanat a Dávid Ferencz halála 320. évfordulójának megünneplése egy szépen sikerült diszgyűlésben nagyszámu közönség jelenlétében és a meadvillei (észak Amerika) Unitár. theol. intézettel való érintkezése.

1900 tavaszán ugyanis egyletünk védnöke az E. K. Tanács megbizásából az »Amerikai Nemzetközi Unitárius Conferentiára« Amerikába ment. Ebből az alkalomból önképzőkörünk egy levélben üdvözölve az említett intézet hallgatóit, arczképcsoportját küldi a távoli hitrokonokhoz. Védnökünk meadvillei intézet ifjúságának arczképét és írásbeli üdvözletét hozta, mely a baráti és testvéri szeretetet szép megnyilatkozása.

A levél így hangzik :

»Az unitárius theologiai iskola tanuló testületének

Kolozsvár, Magyarország.

„A meadvielli Unitárius Theologiai Iskola tagjai kézhez vették az önök szives üdvözletét, melyben a reménység, buzdítás és lelkesítés szavai foglaltatnak, a baráti és atyafiságos rokonszenv megnyilatkozása mellett Köszönjük Önöknek mindnyájan a jóakarát szívélyes kifejezéseit és viszonzásul kívánjuk nyilvánítani tiszteletünket és becsülésünket. Nagyra becsüljük megemlékezésüket és legszivesebb köszönetet mondunk érte.

A mi hangunk egyesül az Önökével közös hitünk dicséretei éneklésében. Együtt örvendezünk Önökkel közös örökségünkön, azon, a mely felül áll min

* Jegyzk. 1899. 6. p.

** Jegyzk. 1899. 16. p.

den máson és vezetője a világ művelődésének. Önökkel együtt mi is hangsúlyozzuk hitünk követelményeihez való hűségünket, s arra kérjük Istenünket, hogy lehessünk alkalmas és méltó szolgák az ő isteni akarata teljesítésében. Az idő szelleme unitárius. Ez a szellem a miénk, a legmagasabb és legjobb értelemben.

A barátság jobb kezét nyújtjuk Önök felé. fogadják el azt a testvéri szeretetet, mely sziveinket eltölti. Őszintén és rokonszenvvel kívánjuk, hogy mindenben, valamit kezdenek, legyen sikerük. Kívánjuk, hogy minden kísérletük, a mely egy felsőbb szellemi világra irányul, legyen megkoszorúzva Isten szeretetével és áldásával. Az ő életadó szelleme legyen forrása erejüknek. Az ő szent jelenléte hassa át azt a szolgálatot, melyre Önök elhivattak és vezesse Önöket mind nagyobb és nagyobb szolgálatra az ő országában.

Mi az Önök tisztelt és becsült dekánjában, Boros profesztorban barátunkra és testvérünkre találtunk és gratulálunk Önöknek, hogy Istennek ily derék és hű szolgája irányítja és inspirálja Önöket theologiai tanulmányaikban. A szellemi rokonságban egyesülünk Önökkel Istenünk, a mi Atyánk tiszteletére—

Testvéri üdvözlettel
20 aláírás.

Jól esett hallanunk a szeretet eme szavait s abból erőt és bátorságot merítettünk törekvéseinkhez. A befejező évben egyletünk új életre kelt. A tagok számának nöttével, nőtt a munkakedv és tevékenység. Könyvtárunkat, mely ma 2000 munkából áll, rendeztük. A pályanyertes munkák szerzői névsorának, a dolgozat címének és a jutalom összegének feltüntetésével könyvet nyitottunk. A rendes munkaprogramba felvételre a bibliai felolvasások tartása is. S ebben az évben szellemiekben és anyagiakban megerősödött egyletünk — miután az ifjusági önképzőkörtől 1896-ban teljesen elvált — nyilvánosan, önmaga tartotta évváró ünnepélyét. Most már kész a munka, mit elődeink 1848-ban megkezdettek.

Legyen abban élete mindig méltó a múlthoz. Őrizze meg azt a szellemet, mely 1848-ban neki életet adott és sorsa biztosítva van.

Az a kicsiny mag, a melyet ezelőtt 53 évvel vetettek el, szép fává nőtt. Biztosan kiállja már az idő viszontagságait.

Múltunk kezes jövőnkért. Mit végeztünk, hogyan sáfárkodtunk a reánk bizottakkal, mutatják ezek a sorok. S habár nagy küzdelmek árán, sok nélkülözés között élt egyletünk, önérzettel tekinthet vissza 53 éves múltjára, mert abból a 9 Rfrtból, mit elődeink összetevének, ma az új száz hajnalán 1506 k és 26 fill, tőkepénzt, 2000 kötetből álló szakkönyvtárt és egy becses irodalmi gyűjteményt ad át az utódoknak.

Egyletünknek nagyrabecsült védnöke, ki már 20 év óta kalauzolja azt az önképzés útján s ki a távol nyugatról hitrokonaink biztató szavaival öntött új életet belénk, egy köszönő szót a sok fáradságért!

Szeretetének melegét mindig éreztük, jóindulatát tapasztaltuk együletünkben és künn: fogadja rokonszenvéért hálás szeretettel párosult őszinte ragaszkodásunk kifejezését. Hála a jóindulatért; köszönet érdekünkben kifejtett önzetlen fáradozásáért s viszont szeretet a szeretetért!

S még csak egyet!

Miután, különösen a jelen isk. évben, sokszor hallottunk önképző-körünknek az ifj. körtől teljesen szétválásáért, rosszalást illetékes és nem illetékes helyekről, az igazság érdekében legyen szabad kijelentenünk, hogy miután az elválást nem mi kezdtük, sőt annak határozottan ellene is voltunk, de el nem kerülhettük, együletünk érdekében úgy találtuk helyesnek, ha egészen saját mesgyénkre térve, folytatjuk útunkat

Most pedig béke e megszentelt falakkal. Az új év már új templomban találja kicsiny együletünket, melynek fényéből talán reánk is esik egy sugár.

Ugy legyen!

Az olvasóhoz.

A mult tanév végén, a régi kollégiumtól való bucsúzás pillanataiban, Nagytiszt. Dr. Boros György, köri védnök úr indítványára, körünk egyhangulag elhatározta, hogy az önképzőkörnek Barabás István által megírt történetét, ki fogja nyomtatni. Körünknek e határozata az »Unitárius Közlöny« szerkesztőségének szives támogatásával teljesedésbe ment.

Midőn a múzsák régi hajlékától bucsút vettünk, az elválás fájó gondolatai fogták el sziveinket. Annak megszentelt falai közt a magyar unitárius ifjuságnak egy lélekemelő története játszódott le. Hőn búzgott ott a hazafiság, magasan szárnyalt az eszményiség országában az ifju létek, s tudott lelkesedni a szépért, jóért, nemesért. Pedig az anyagi életnek földhöz tapadó szükségei hányszor meg hányszor szárnyát szeghették volna az idealizmusnak! De az a székely őserő mindig megtudta védeni ifjuságunknak szellemét. Küzdöttek szegénységgel, nélkülözéssel, de soha el nem csüggedtek, mert mindig akadtak lelkes pártfogóik, kik filléreikkel legalább az inségtől megmentették.

Papnevelő intézetünk ifjusága is ebben a szellemben élt és munkálkodott. Az önképzés fontosságának tudatában alakították egyesületünket, melynek multját az olvasó e kis füzetben szemlélheti. Folytonos küzdelem az. Küzdelem a szegénységgel, közönnyel és pártfogás hiányával. A kik ily lankadatlan kitartással, alig néhány pártfogó segítségével munkáltak a multban azoknak szolgáljon szives emlékül e füzetke. Azok, a kik nem voltak tagjai, hanem csak hiréből tudtak felőle valamit, reméljük, szintén fognak találni benne figyelemre érdemes részleteket. Mi, önképzőkörünknek mai tagjai, reméljük, hogy a multnak tanulságos küzdelmei a jövőnek teendőire irányozzák tekintetünket és lelkesedést merítenek e multból az utánunk következők is.

Szűkös anyagi viszonyainkhoz képest e füzetet csak a t. olvasók szives támogatásának reményében adhattuk ki. Azért ennek árát *60 fillérben* állapítottuk meg, mely összeget pályadij alapunk növelésére fogjuk fordítani. Tisztelettel kérjük a mellékelt utalvány felhasználásával e csekély összeget, valamint a pályadij alap javára szánt kegyes adományát beküldeni.

A kolozsvári unitárius Papnevelő Intézet olv. és önképző-körének 1902. február hó 8-án tartott üléséből.

Kolozsvárt, 1902. február hava.

Adámosy Gábor
elnök.

Kovács István
jegyző.